

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.341.1:339.138

JEL Classification: M21, O31

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.8\(41\).93-104](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.8(41).93-104)

Ю.Г. Горященко, доц., д-р екон. наук
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Визначення рівня сприйнятливості підприємств до інновацій за допомогою експертного опитування

Сучасний стан економіко-цивілізаційного розвитку потребує глибшої характеристики інноваційного розвитку підприємництва, яка може бути втілена у створенні профілю інноваційного розвитку підприємства на основі оцінки його інноваційного потенціалу шляхом експертизи нефінансових показників. Метою даного дослідження є систематизація ключових факторів інноваційного розвитку та розроблення пропозиції щодо створення профілю інноваційного розвитку підприємства, що відрізняється інтеракційністю запланованих заходів підприємств для виключення несприятливих наслідків та врахування можливостей інноваційного розвитку.

У процесі дослідження використовувалися методи наукового пізнання: спостереження та абстрагування, порівняння, аналізу та синтезу, методи історичного та логічного аналізу соціально-економічних реалій. Крім того, використовуються методи факторного аналізу, кореляційно-регресійного аналізу, експертного опитування (при виявленні факторів інноваційного розвитку та оцінки їх значущості), медіамоніторингу, бенчмаркінгу.

Основними результатами дослідження стала розробка пропозицій щодо створення профілю інноваційного розвитку підприємств, що характеризується взаємодією планової діяльності підприємств з метою уникнення негативних наслідків та врахування можливостей інноваційного розвитку. Отримана під час анкетного обстеження емпірична інформація дозволила виявити рівень інноваційного розвитку підприємств і ціннісні установки щодо сприйнятливості підприємств до інновацій. На основі проведеного анкетування (у тому числі онлайн-опитування) з метою оцінювання факторів-дестимуляторів внутрішнього середовища, макросередовища і мікросередовища підприємств, які справляють найбільший вплив на інноваційний розвиток підприємства, а також факторів, що створюють сприятливі умови для інноваційного розвитку підприємництва, запропоновано авторський підхід, базований на застосуванні методів експертного опитування та економіко-математичного моделювання. **інновації, підприємство, інноваційний розвиток, експертне опитування, спостереження, фактори**

Постановка проблеми. Серед головних особливостей інновацій варто виокремити постійну зміну змісту і видів інноваційних робіт й виконавців, короткочасний характер робіт зі створення й упровадження інновацій, складність установлення критеріїв та показників оцінки інновацій, що в цілому сприймаються керівниками і власниками, топ-менеджментом, співробітниками й іншими стейкхолдерами важко і неоднозначно.

На жаль, складна природа інновацій не завжди забезпечує достатній ступінь чутливості до інноваційного розвитку підприємств. Саме тому доцільним є визначення рівня сприйнятливості конкретного підприємства до інновацій засобами експертного опитування компетентних фахівців і оцінювання узгодженості думок експертів та достовірності результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційний розвиток підприємства як відкритої системи, з одного боку, та інноваційної цілеспрямованої системи, з іншого, повністю залежить від взаємодоповнюючих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які панують в інноваційному просторі та субмікросередовищі і мікросередовищі підприємства відповідно.

У час підвищення невідомого інтересу до проблемних питань інноваційного суспільства, до теоретико-методичних та практичних характеристик інноваційного простору підприємництва звертається невелике коло науковців, серед них О.Є. Єрмак [3, 12], К.С. Жадько [14], Т.І. Носова, Л.В. Фролова [12] (присвятили свої праці проблемам створення кластерів з промислових підприємств, наукових установ і закладів вищої освіти як основних акторів інноваційної екосистеми), зважаючи на сучасні умови розвитку моделей відкритих інновацій (Л.С. Лісовська) [5, 8], кластерну політику країн ЄС (О.О. Григор) [2], групування регіонів залежно від перспектив залучення державно-приватного партнерства (О.В. Микитюк, І.І. Плєць, Р.І. Щур) [10] й інші.

Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств, обумовлені відсутністю культури інновацій, недостатньою підтримкою топ-менеджменту й співробітників усередині підприємств досліджували вчені Т.В. Гринько [1], П. Друкер [11], С.М. Ілляшенко [4], Л.І. Федулова, С.В. Філіппова [7], Н.І. Чухрай [8] та інші.

Утім, за наявності чималої кількості теоретико-методологічних досліджень з цієї проблематики, має місце дискусійність деяких теоретичних і практичних положень. Насамперед, існує нагальна потреба у системних дослідженнях регулювання інноваційного розвитку українського підприємництва в аспекті запровадження інноваційних практик зі стимулювання інноваційної діяльності і, відповідно, вироблення рекомендацій щодо підвищення рівня сприйнятливості підприємств до інновацій.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є систематизація факторів інноваційного розвитку підприємств, які обрали інноваційний шлях розвитку, проте самостійно не можуть подолати бар'єри для впровадження інновацій. Дослідницькими завданнями є узагальнення експертних висновків та оцінювання узгодженості думок експертів щодо сприйнятливості підприємств до інновацій й вироблення методичного підходу до розробки профілю інноваційного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Процедура оцінки інноваційного розвитку підприємств засобами спеціально організованого спостереження включає стандартні етапи: постановка завдання, вибір інструментів, зведення, групування, моделювання та узагальнення результатів. При цьому, головними принципами виступають такі, як об'єктивність, конфіденційність, самодостатність та пріоритетність показників.

Найбільш пригодною формою, у якій будуть виражені результати експертизи, є анкети (у тому числі гугл форми).

Вимоги, висунуті до поставлених у анкеті запитань:

- просто й чітко сформульовані;
- однозначне тлумачення;
- послідовний виклад;
- є суттєвими й істотними в даному несучільному спостереженні.

Об'єктом оцінювання була значимість факторів для експерта. Експертами ж виступили керівники малих (у тому числі мікропідприємств) та середніх підприємств (установ) та основних підрозділів таких видів економічної діяльності:

– професійна, наукова та технічна діяльність (діяльність у сферах бухгалтерського обліку, інжинірингу, діяльність головних управлінь (хед-офісів), консультування з питань керування; наукові дослідження та розробки; рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку, інша професійна, наукова та технічна діяльність);

– інформація та телекомунікації (комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність, телекомунікації (електрозв'язок), діяльність у сфері

радіомовлення та телевізійного мовлення, виробництво телевізійних програм, видання звукозаписів, видавнича діяльність, надання інформаційних послуг);

– освіта (вища, середня освіта, інші види освіти, допоміжна діяльність у сфері освіти);

– переробна промисловість (виробництво комп’ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництво електричного устаткування; виробництво машин і устаткування, не введені в інші угруповання; металургійне виробництво; виробництво харчових продуктів; поліграфічна діяльність).

Загалом в опитуванні взяли участь 54 експерти (період проведення опитування – січень 2021 р. – березень 2021 р.). На основі їх теоретичного і практичного досвіду були визначені основні фактори-дестимулятори внутрішнього середовища, макросередовища і мікросередовища підприємств, які справляють найбільший вплив на інноваційний розвиток підприємства, і фактори, що створюють сприятливі умови для інноваційного розвитку підприємництва.

Розподіл експертів, залучених до статистичного дослідження за видами економічної діяльності представлено на рис. 1.

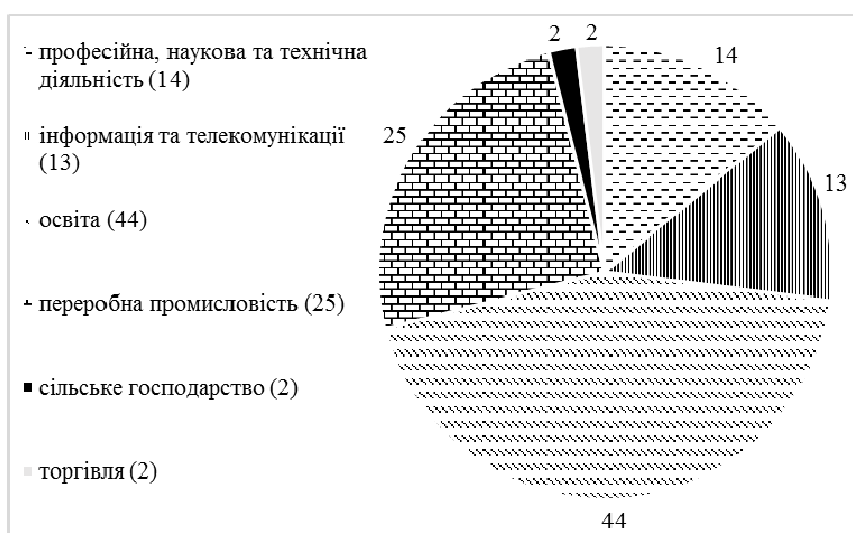

Рисунок 1 – Питома вага експертів, залучених до дослідження, за видами економічної діяльності, %
Джерело: розроблено автором

За географічною ознакою було створено п’ять груп експертів: з м. Дніпро і Дніпропетровської області, м. Київ, Полтавської та Львівської областей.

У табл. 1 представлено фокус-фактори-дестимулятори внутрішнього середовища підприємства.

Як видно з табл. 1, найбільш значущими перешкодами для інноваційного розвитку підприємств, на думку експертів, визначено недостатність ресурсів для ведення інноваційної діяльності з високою оцінкою 7,85 балів (із 10). Як видно з іншої частини опитування, до цього фактору експерти включають, передусім, брак фінансових ресурсів (відсутність фінансування в межах та за межами підприємства, низький рівень інвестиційної привабливості (відсутність кредитів чи прямих інвестицій), незрілість ринку венчурного капіталу тощо). Іншим суттєвим фактором експертами визначено недостатність творчих знань, конкурентної розвідки і порівняльного аналізу технологій, а також низький рівень умінь і навичок

співробітників, відсутність кваліфікованих співробітників у межах підприємства (7,48 балів).

Таблиця 1 – Фактори-дестимулятори внутрішнього середовища підприємства, які справляють найбільший вплив на інноваційний розвиток

Фактори	Сумарна оцінка	Середня оцінка
Недостатність ресурсів для ведення інноваційної діяльності	424	7,85
Недостатність творчих знань, конкурентної розвідки і порівняльного аналізу технологій, низький рівень умінь і навичок співробітників	404	7,48
Недостатня актуалізованість знань про стратегію підприємства, галузі, тенденції в інших країнах	366	6,78
Відсутність культури інновацій на підприємстві	324	6,00
Відсутність співпраці та обміну інформацією між командами розробників та іншими підрозділами підприємства	305	5,65
Втрата контролю над організацією процесів та/або відсутність посади менеджера з інновацій (директор з інновацій / з цифрових продуктів / з нового бізнесу або технологій)	266	4,93
Низький рівень оплати праці відповідно до займаної посади	244	4,52
Слабка ІТ-інфраструктура	223	4,13
Недостатня підтримка топ-менеджменту та співробітників усередині підприємства	212	3,93
Відсутність системи мотивації та винагороди	202	3,74

Джерело: розроблено автором на основі результатів експертного опитування

Існують побоювання щодо відтоку людського капіталу, низького рівня знань і навичок унаслідок дистанційної форми навчання під час пандемії. Варто зазначити, що розрив між першим та другим рангом незначний, що підтверджує виключну значимість перших двох факторів. Третім найбільш значущим фактором визначено недостатню актуалізованість знань про стратегію підприємства і галузі, тенденції в інших країнах, що вказує на дезорієнтацію керівництва підприємств та підрозділів у процесах планування і стратегування інноваційної діяльності. Значна кількість стратегій, які призначені для розбудови інноваційної екосистеми в Україні, на жаль, не достатньо ефективні. До факторів-дестимуляторів із середнім рівнем значущості можна віднести такі перешкоди до інноваційного розвитку, які можна усунути у короткостроковій перспективі: відсутність культури інновацій на підприємстві (6,00 балів), відсутність співпраці та обміну інформацією між командами розробників та іншими підрозділами підприємства та взагалі синхронізованого бачення щодо перспектив та стратегії розвитку (5,65 балів), втрата контролю над організацією процесів або відсутність посади менеджера з інновацій (директор з інновацій / з цифрових продуктів / з нового бізнесу або технологій) (4,93 балів) та низький рівень оплати праці відповідно до займаної посади (4,52 балів). Замикають рейтинг факторів-дестимуляторів внутрішнього середовища підприємства, які справляють найбільший вплив на інноваційний розвиток – три фактори з відносно низьким рівнем значущості: слабка ІТ-інфраструктура (4,13 балів), недостатня підтримка топ-менеджменту та співробітників усередині підприємства (3,93 балів), відсутність системи мотивації та винагороди (3,74 балів).

Можна стверджувати, що проведене вибіркове спостереження відображає загальну ситуацію в країні щодо готовності та сприйнятливості підприємств до інновацій. Виключна значимість перших двох факторів у табл. 2 зумовлена незначним розривом у сумарній та середній оцінці, отриманих за результатами опитування експертів. Отож, найбільш значущими перешкодами макросередовища підприємств для інноваційного розвитку, на думку експертів, є фінансові фактори-дестимулятори (відсутність фінансування за межами підприємства, низький рівень інвестиційної привабливості, незрілість ринку венчурного капіталу і т.ін.) та економічні фактори (деформована структура економіки, невдала кон'юнктура ринку, постійно повторювані фінансово-економічні кризи, торгові війни: погіршення умов експорту і інтеграції в глобальні ланцюги тощо). Дещо поступаються за рангом політико-правові та інституційні фактори (нестабільність законодавства, дисгармонія у політичних відносинах, корупція і/або бюрократія; відсутність прогнозованості дій уряду) і соціально-економічні й технологічні фактори (високий рівень бідності, тренд до зниження наукового потенціалу, відтік людського капіталу; низька частка високотехнологічних, інноваційних, креативних підприємств у пріоритетних секторах). Середній (визначено як середнє значення середніх оцінок – 5,5 балів) та нижче середнього рівня значущості факторів отримали такі: міжнародне становище, глобалізація, цифровізація (5,5 балів), відсутність маркетингової можливості виконання збутової діяльності за кордоном, проблеми патентної чистоти (5,30 балів); відсутність інфраструктури підтримки інноваційної діяльності (5,24 балів); ментальні та культурні фактори (зміни в базових цінностях суспільства, низький рівень інноваційної культури) (5,24 балів); екологічні й демографічні фактори (загроза соціальній безпеці унаслідок скорочення чисельності населення) (4,07 балів); надзвичайні обставини, яким не могли запобігти керівники підприємств (форс-мажорні) (2,07 балів). Значна розбіжність в оцінці факторів макрооточення підприємств (розмах варіації становить 5,49 балів) пояснюється їх складністю і різноманітними непрямими впливами екзогенної інноваційної екосистеми на конкретне підприємство.

Таблиця 2 – Фактори-дестимулятори макросередовища підприємства (зовнішнього середовища непрямого впливу), які справляють найбільший вплив на інноваційний розвиток

Фактори	Сумарна оцінка	Середня оцінка
Фінансові фактори (відсутність фінансування за межами підприємства, низький рівень інвестиційної привабливості, незрілість ринку венчурного капіталу)	408	7,56
Економічні фактори (деформована структура економіки, невдала кон'юнктура ринку, постійно повторювані фінансово-економічні кризи, торгові війни: погіршення умов експорту і інтеграції в глобальні ланцюги)	402	7,44
Політико-правові та інституційні чинники (нестабільність законодавства, дисгармонія у політичних відносинах, корупція і/або бюрократія; відсутність прогнозованості дій уряду)	368	6,81
Соціально-економічні й технологічні фактори (високий рівень бідності, тренд до зниження наукового потенціалу, відтік людського капіталу; низька частка високотехнологічних, інноваційних, креативних підприємств у пріоритетних секторах)	311	5,76
Міжнародне становище, глобалізація, цифровізація	297	5,50

Продовження таблиці 2

Відсутність маркетингової можливості виконання збутової діяльності за кордоном, проблеми патентної чистоти	286	5,30
Відсутність інфраструктури підтримки інноваційної діяльності	283	5,24
Ментальні та культурні фактори (зміни в базових цінностях суспільства, низький рівень інноваційної культури)	283	5,24
Екологічні й демографічні фактори (загроза соціальній безпеці унаслідок скорочення чисельності населення)	220	4,07
Надзвичайні обставини, яким не могли запобігти керівники підприємств (форс-мажорні)	112	2,07

Джерело: розроблено автором на основі результатів експертного опитування

Найбільш значущими перешкодами мікросередовища підприємств для інноваційного розвитку, як видно з табл. 3, на думку експертів, є взаємовідносини між постачальниками і підприємством без встановлення інноваційних пріоритетів (даний фактор фахівці оцінили найвище майже одноставно) (середня оцінка – 7,70 балів), на другому місці – корупція і бюрократія (7,56 балів), на третьому – відсутність керованості дій та недостатня підтримка інноваційної діяльності на рівні місцевої влади (7,39 балів).

Таблиця 3 – Фактори-дестимулятори мікросередовища (зовнішнього середовища прямого впливу), які справляють найбільший вплив на інноваційний розвиток

Фактори	Сумарна оцінка	Середня оцінка
Взаємовідносини між постачальниками, партнерами і підприємством без встановлення інноваційних пріоритетів	416	7,70
Корупція та/або бюрократія	408	7,56
Відсутність керованості дій та недостатня підтримка інноваційної діяльності на рівні місцевої влади	399	7,39
Конкурентне середовище, викликане природою інновацій	362	6,70
Низький рівень співпраці з місцевими органами профспілок, партій, громадських організацій	340	6,30
Недостатня співпраця з ВНЗ та НДІ	313	5,80
Домінування на ринку вже створених підприємств	233	4,31
Невизначений попит на ринку	213	3,94
Критичне відношення зі сторони партнерів	209	3,87
Різка диференціація запитів споживачів, еластичність потреб, динамічність і різноманітність їх структури	204	3,78

Джерело: розроблено автором на основі результатів експертного опитування

Найнижчий рівень значущості, на думку експертів, мають невизначений попит на ринку (3,94 бали), критичне відношення щодо інноваційної діяльності зі сторони партнерів (3,87 балів) і різка диференціація запитів споживачів, еластичність потреб, динамічність і різноманітність їх структури (3,78 балів).

Важливо відмітити, що гіперувага до взаємовідносин з постачальниками обладнання, матеріалів, компонентів та програмного забезпечення притаманна для переважної більшості менеджерів підприємств України, оскільки вони (насамперед, промислові підприємства) найбільше співпрацюють з підприємствами, які знаходяться на нижчих щаблях ланцюгу ДВ (23,8%). Згідно з проведеним дослідженням

Національного інституту стратегічних досліджень, результати якого відображено в аналітичній записці «Пріоритетні напрямки державної підтримки розвитку нових моделей організації виробничої та інноваційної діяльності у промисловості України» [9], на другому місці серед партнерів промислових підприємств у здійсненні інноваційної діяльності у 2014-2016 рр. була частка підприємств, що співпрацювали у межах своєї групи підприємств (13,1%), на третьому – частка підприємств, що співпрацювали з клієнтами (12,9%). На жаль, найменше промислові підприємства розвивали співробітництво з науково-дослідними організаціями (8,9%) та вищими навчальними закладами (6%) [9].

Оцінка факторів, наведених у табл. 4, надає можливість визначити сприятливі умови для інноваційного розвитку підприємництва у даний час та у найближчій перспективі. Дані таблиці засвідчують про несуттєву диференціацію в оцінках визначених факторів (мінімальна середня оцінка становить 4,19 балів, максимальна – 7,46 балів). Як видно з таблиці, вітчизняні підприємства, які займаються інноваційною діяльністю, потребують співпраці з науково-виробничими і дослідницькими об'єднаннями і центрами з метою передачі (дифузії) технологій.

Таблиця 4 – Фактори, враховуючи які можна створити сприятливі умови для інноваційного розвитку підприємництва

Фактори	Сумарна оцінка	Середня оцінка
Створення науково-виробничих і дослідницьких об'єднань і центрів, які надають послуги у сфері трансферу технологій	403	7,46
Розвиток цифрових технологій (Інтернет, віртуальна реальність, доповнена реальність, штучний інтелект, адитивні технології) вимагає задоволення попиту на фахівців сфери ІТ, освіти, професійної, наукової та технічної діяльності	382	7,07
Зростання попиту на інформаційні послуги	355	6,57
Виконання вимог щодо інтеграції в ЄС	330	6,11
Налагодження інформаційного обміну засобами дистанційної освіти та навчання: семінари, симпозиуми, виставки	329	6,09
Створення технологій під замовлення посередників	303	5,61
Висока додана вартість інноваційної продукції	301	5,57
Можливість проведення різними підприємствами і вченими спільних розробок і досліджень (спільні проекти)	268	4,96
Зростання ролі технологій подвійного призначення, зниження потреби використання виробничих потужностей	244	4,52
Селективне зростання і агресивний розвиток	226	4,19

Джерело: розроблено автором на основі результатів експертного опитування

Фактична кількість організацій в Україні, які здійснювали НДР наведена на рис. 2. Як видно, ледь помітно підприємницький сектор нарощує науковий потенціал, натомість сектор вищої освіти його втрачає. Відтак, спостерігаємо недовіру до спільних розробок і досліджень підприємств і вчених (4,96 балів із 10 можливих).

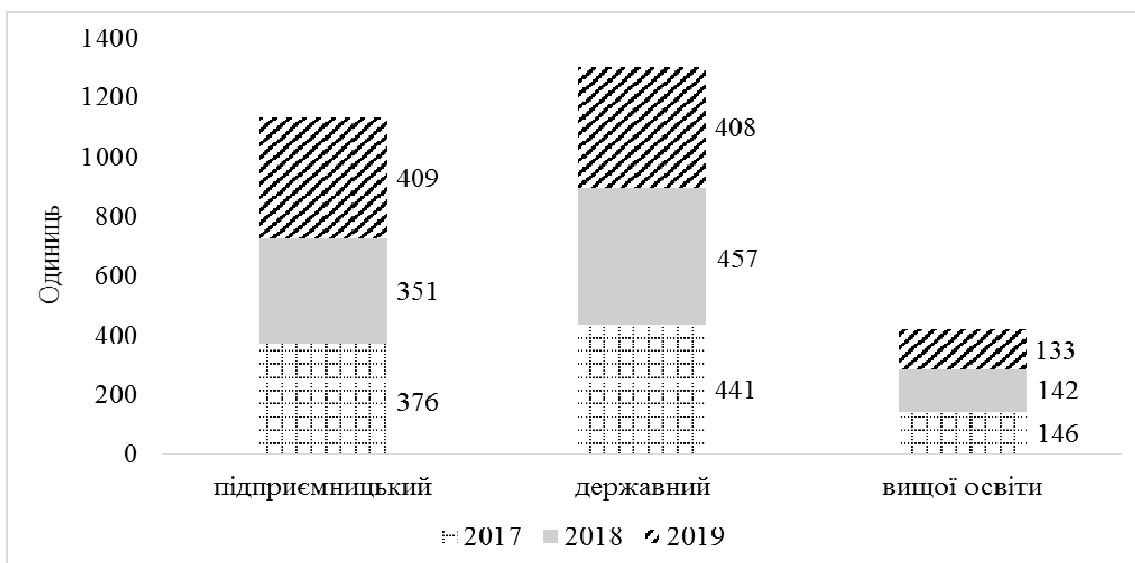

Рисунок 2 – Динаміка кількості організацій, що здійснювали НДР за секторами діяльності, 2017-2019 рр.

Джерело: складено автором за даними [6]

Ранжуючи фактори, друге місце експерти віддають розвитку цифрових технологій, що своєю чергою, вимагає задоволення попиту на фахівців сфери ІТ, освіти, професійної, наукової та технічної діяльності. Друге місце фактору пояснюється й тим, що розвиток цифрових технологій – «само собою зрозуміле» явище. Третє місце – зростання попиту на інформаційні послуги – об’єктивний чинник, зумовлений вимогами цивілізаційного розвитку. Іншими факторами, враховуючи які можна реально створити сприятливі умови для інноваційного розвитку підприємництва, на думку експертів, є: виконання вимог щодо інтеграції в Європейський Союз (6,11 балів), налагодження інформаційного обміну засобами дистанційної освіти та навчання (6,09 бали), створення технологій під замовлення посередників, створення центру трансферу технологій (5,61 балів), висока додана вартість інноваційної продукції (5,57 балів), можливість проведення різними підприємствами і вченими спільних розробок і досліджень (спільні проєкти) (4,96 балів), зростання ролі технологій подвійного призначення (особливо в умовах конфлікту на Сході України) й зниження потреби використання у повному обсязі виробничих потужностей (4,52 бали), селективне зростання і агресивний розвиток (4,19 балів) (чинник із найнижчим рівнем значущості, за оцінками експертів, проте в інноваційному розвитку підприємництва здатний відіграти важливу роль для невеликих підприємств, зорганізованих таким чином, щоб досягти переваг великих підприємств (виробництво програмного забезпечення, електротехнічна діяльність і т.п.) [13].

Окремо, проведено оцінку напрямів стимулювання інноваційної діяльності за ступенем впливу на інноваційний розвиток підприємства в рамках «трикутника знань»: «освіта-наука-інновації» (табл. 5).

Таблиця 5 – Напрями стимулювання інноваційної діяльності за ступенем впливу на інноваційний розвиток підприємства (галузі) в рамках «трикутника знань»

Фактори	Сумарна оцінка	Середня оцінка
Державна підтримка у напрямі широкого доступу населення до різних форм освіти (запровадження навчальних курсів основам підприємництва; здійснення перепідготовки і підвищення кваліфікації у сфері підприємницької діяльності; доступна технічна освіта; проведення навчальних семінарів, тренінгів, форумів, круглих столів, конференцій; залучення студентів – майбутніх фахівців до конкурсів щодо проблем інноваційного розвитку; неформальна освіта; освіта впродовж життя); інфраструктура підтримки малого і середнього підприємництва (бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інвестиційні фонди тощо)	401	7,43
Партнерська взаємодія з університетами, проведення пілотів зі стартапами і впровадження інноваційних рішень	357	6,61
Створення інноваційного аванпосту як частини підприємства з метою моніторингу інноваційного розвитку лідерів та конкурентів	333	6,17
Створення стартапів (у т.ч. внутрішніх) як особливого виду підприємницької діяльності, якому притаманні активний розвиток, масштабованість і безпосередній вплив на інноваційну культуру, у тому числі, готовність вести бізнес	327	6,06
Запуск власного акселератора / пошук партнерської програми акселерації / організація власного венчурного фонду	301	5,57
Створення центру трансферу технологій	299	5,54
Можливість залучення вчених і проведення спільних розробок і досліджень	270	5,00
Організація «інноваційних турів» до підприємств-лідерів галузі	248	4,59
Реалізація міжнародних проектів, наприклад, TEMPUS: VETLOG, UMRU, WENET, EcoBRU, HORIZON 2030, FKTBUM	232	4,30
Залучення до європейського Green Deal	202	3,74

Джерело: розроблено автором на основі результатів експертного опитування

Як видно з табл. 5, серед напрямів стимулювання інноваційної діяльності за ступенем впливу на інноваційний розвиток підприємств в рамках «трикутника знань» – освіта-наука-інновації, експерти виділяють як найбільш ефективний державну підтримку у напрямі широкого доступу населення до різних форм освіти та інфраструктуру підтримки малого і середнього підприємництва. Освітня реформа наразі продовжується, держава активно підтримує відкриту освіту. Щодо інфраструктурної підтримки МСП, можна стверджувати, що вона є дуже слабкою. Так, за станом на 01.01.2019 р. в Україні налічувалось усього 67 бізнес-інкубаторів (з яких 13 – у м. Києві), 386 бізнес-центрів (з яких 157 – у м. Києві), 92 індустріальних та технопарків (з них 33 – у м. Києві), 541 лізингових центрів (з яких 429 – у м. Києві), 168 фондів підтримки підприємництва (з яких 57 – у м. Києві), 2083 інвестиційних фондів і компаній (з них 1466 – у м. Києві, 237 – у Донецькій області та 142 – у Харківській), 769 інноваційних фондів і компаній (з них 476 – у м. Києві). На особливу увагу заслуговує показник кількості об'єктів інфраструктури, створених за участю місцевих органів влади. У регіональному розрізі він становить: 40 од. – у Дніпропетровській

області, 30 од. – у Кіровоградській області, 20 од. – в Одеській області, 13 од. – у Львівській області, 11 од. – у Черкаській області. В інших регіонах значення показника не перевищує 10, а у Закарпатській, Луганській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській та Херсонській об'єктів інфраструктури за участю місцевих органів влади не створено взагалі.

Натомість, найбільша кількість навчальних закладів, у яких запроваджено навчання основам підприємництва спостерігалась у Львівській області (158 од.) та Полтавській області (78 од.) [6].

На другому шаблі значущості знаходиться чинник партнерської взаємодії з університетами, проведення пілотів зі стартапами і впровадження інноваційних рішень, що підтверджує готовність бізнесу до співпраці у цьому напрямку.

Таблиця 6 – Підходи, за якими найкраще можна оцінити інноваційні проекти

Фактори	Сумарна оцінка	Середня оцінка
Зростання обсягу інвестицій на підприємстві	407	7,54
Приріст виручки і прибутку завдяки інноваціям	393	7,28
Можливість виконання запланованих організаційних заходів	366	6,78
Суттєві зміни в результатах виробничої діяльності, процесах або інформації, матеріалів, сировини тощо	319	5,91
Відповідність нормативів фінансових метрик (IRR, ROI, NPV тощо)	302	5,59
Кількість упроваджених інноваційних проектів	296	5,48
Інший підхід	274	5,07
За допомогою інших показників оцінки ефективності інноваційних проектів без урахування фактору часу	221	4,09
За допомогою інших показників оцінки ефективності інноваційних проектів з урахуванням фактору часу	214	3,96
Комплексна методика на основі комбінації реальних опціонів і нечітких множин	179	3,31

Джерело: розроблено автором на основі результатів експертного опитування

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основними результатами дослідження є вироблення методичного підходу до розробки профілю інноваційного розвитку підприємств як сукупності факторів стимуляторів та дестимуляторів інноваційного розвитку. З огляду на сумарну та середню оцінку факторів-стимуляторів та дестимуляторів, визначено вплив фокус-факторів на рівень інноваційного розвитку та сприйнятливості підприємств до інновацій. Відповідно до проведеного експертного дослідження доцільно запропонувати візуалізацію профілю загроз та можливостей інноваційного розвитку підприємства, у якому будуть відображені основні типові риси, що характеризують загрози та можливості інноваційного підприємства відповідно.

Розробка профілю інноваційного розвитку підприємства, що планується у подальшому дослідженні, відрізняється інтеракційністю запланованих підприємством заходів для виключення несприятливих наслідків та врахування можливостей інноваційного розвитку підприємств.

Список літератури

1. Гринько Т.В., Козік В.А. Проблеми управління інноваційним розвитком промислових підприємств в Україні. *Економічний простір*. 2019. № 142. С. 148–158.
2. Григор О.О. Аналіз кластерної політики країн Європейського Союзу та її вплив на інноваційний потенціал країни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 21. С. 54–58.
3. Єрмак С.О. Кластерний аналіз регіонів України за ключовими індикаторами рівня інноваційного розвитку. *Економіка розвитку*. 2017, 1, 3(83). С. 34–43.
4. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: підручник. Суми: ВТД – Університетська книга, 2010. 334 с.
5. Лісовська Л.С. Кластерний аналіз показників співпраці з питань інновацій в Україні. *Економічні науки*. 2020. Вип. 17. С. 137–150.
6. Сайт Міністерства економіки України. Окремі показники підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва станом на 01.01.2019. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0ced3c9f-a057-4852-9072-151dd387356a&title=Institutsii-SchoZabezpechuiutPidtrimku> (дата звернення: 24.01.2022).
7. Федулова Л.І., Забарна Е.М., Філіппова С.В. Інноваційний розвиток підприємства : підручник. Одеса, ОНПУ : Бондаренко М.О., 2016. 700 с.
8. Чухрай Н.І., Лісовська Л.С. Управління інноваціями: навч. посіб. : Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. 277 с.
9. Шевченко А.В. Аналітична записка «Пріоритетні напрямки державної підтримки розвитку нових моделей організації виробничої та інноваційної діяльності у промисловості України». URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/prioritetni-napryamki-derzhavnoipidtrimki-rozvitku-novikh-modeley>(дата звернення: 24.01.2022).
10. Щур Р.І., Плєць І.І., Микитюк О.В. Кластерний аналіз розподілу регіонів України за рівнем інноваційного розвитку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2017. Вип. 13(1). С. 111–122.
11. Drucker P.F. *Innovation and Entrepreneurship* / Publisher Harper Business, 2006. 288 p.
12. Frolova, L., Zhadko, K., Ilyash, O., Yermak, S., & Nosova, T. Model for opportunities assessment to increase the enterprise innovation activity. *Business: Theory and Practice*, 2021, 22(1). P. 1–11. URL: <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13273>.
13. Horiashchenko Yu. Evaluation of the innovative potential level of corporate manufacturing complexes. *Economics and Finance*. 2021. Vol.9, Issue 2. P. 35–47.
14. Zhadko K., Horiashchenko Yu. Economic essence and significance of innovative entrepreneurship. *European scientific discussions: Abstracts of III International Scientific and Practical Conference*. Rome, Italy, 1-3 February 2021. P. 533–535.

References

1. Hrynko, T.V. & Kozik, V.A. (2019). Problemy upravlinnia innovatsiinym rozvytkom promyslovykh pidpriemstv v Ukraini [Problems of management of innovative development of industrial enterprises in Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir – Economic Scope*, 142, 148–158 [in Ukrainian].
2. Hryhor, O.O. (2010). Analiz klasternoї polityky krain Yevropeiskoho Soiuzu ta yїi vplyv na innovatsiinyi potentsial krainy [Analysis of cluster policy of the European Union and its impact on the country's innovation potential]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 21, 54–58 [in Ukrainian].
3. Iermak, S.O. (2017). Klasternyi analiz rehioniv Ukrainy za kliuchovymy indykatoramy rivnia innovatsiinoho rozvytku [Cluster analysis of the regions of Ukraine according to key indicators of the level of innovation development]. *Ekonomika rozvytku – Development economics*, 1, 3(83), 34–43 [in Ukrainian].
4. Illiashenko, S.M. (2010). *Innovatsiinyi menedzhment [Innovation management]*. Sumy [in Ukrainian].
5. Lisovska, L.S. (2020). Klasternyi analiz pokaznykiv spivpratsi z pytan innovatsii v Ukraini [Cluster analysis of indicators of cooperation on innovation in Ukraine]. *Ekonomichni nauky – Economic sciences*, 17, 137–150.
6. Sait Ministry of Economy of Ukraine Some indicators of support and development of small and medium enterprises on 01.01.2019. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0ced3c9f-a057-4852-9072-151dd387356a&title=Institutsii-SchoZabezpechuiutPidtrimku>[in Ukrainian].

7. Fedulova, L.I., Zabarna, E.M. & Filyppova, S.V. (2016). *Innovatsiyni rozvytok pidpriemstva [Innovative development of the enterprise]*. Odesa: Bondarenko M.O. [in Ukrainian].
8. Chukhrai, N.I. & Lisovska L.S. (2015). *Upravlinnia innovatsiiny [Innovation management]*. Lviv [in Ukrainian].
9. Shevchenko, A.V Analytical note «Priority areas of state support for the development of new models of organization of production and innovation activities in the industry of Ukraine». Retrieved from: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/prioritetni-napryamki-derzhavnoipidtrimki-rozvitku-novikh-modeley> [in Ukrainian].
10. Shchur, R.I., Plets, I.I. & Mykytiuk, O.V. (2017). Klasternyi analiz rozpodilu rehioniv Ukrainy za rivnem innovatsiynoho rozvytku [Cluster analysis of the distribution of regions of Ukraine by level of innovation development]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Current problems of economic development of the region*, 13(1), 111–122 [in Ukrainian].
11. Drucker, P.F. (2006). *Innovation and Entrepreneurship* : Publisher Harper Business, 288 [in English].
12. Frolova, L., Zhadko, K., Ilyash, O., Yermak, S., & Nosova, T. (2021). Model for opportunities assessment to increase the enterprise innovation activity. *Business: Theory and Practice*, 22(1), 1–11. Retrieved from: <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13273> [in English].
13. Horiashchenko, Yu. (2021). Evaluation of the innovative potential level of corporate manufacturing complexes. *Economics and Finance*, 9 (2), 35-47 [in English].
14. Zhadko, K. & Horiashchenko, Yu. (2021). Economic essence and significance of innovative entrepreneurship. European scientific discussions: *Abstracts of III International Scientific and Practical Conference* (pp. 533-535), Rome [in English].

Yuliia Horiashchenko, Associate Professor, Doctor in Economics (Doctor of Economic Sciences)
University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine

Determining the Level of Susceptibility of Enterprises to Innovation Using an Expert Survey

The current state of economic and civilizational development requires a deeper characterization of innovative development of entrepreneurship, which can be embodied in creating a profile of innovative development of the enterprise based on assessing its innovative potential through non-financial indicators expertise. The purpose of this study is to systematize the factors of innovative development and elaboration, on this basis, the profile of innovative development of enterprises, characterized by interactivity of planned activities to avoid adverse effects and take into account opportunities for innovative development.

In the process of research used methods of scientific cognition: observation and abstraction, comparison, analysis and synthesis, methods of historical and logical analysis of socio-economic realities. In addition, the method of factor analysis, correlation-regression analysis, expert survey (in identifying factors of innovative development and assessing their significance), media monitoring, benchmarking are used.

The main results of the study were the development of proposals for creating a profile of innovative development of enterprises, characterized by the interaction of planned activities of enterprises to avoid adverse effects and take into account the possibilities of innovative development. Empirical information obtained during the questionnaire revealed the level of innovative development of enterprises and values regarding the susceptibility of enterprises to innovation. On the basis of the survey (including online surveys) to assess the disincentives to the internal environment, macro-environment and micro-environment of enterprises that have the greatest impact on the innovative development of the enterprise, as well as factors that create favorable conditions for innovative entrepreneurship. an approach based on the use of expert survey methods and economic-mathematical modeling.

innovation, enterprise, innovation development, expert survey, observation, factors

Одержано (Received) 25.01.2022

Прорецензовано (Reviewed) 06.03.2022

Прийнято до друку (Approved) 30.05.2022